

Я. ГАЙОВИЙ
БЕЗ СОРОМУ,
БЕЗ ВІРИ,
БЕЗ ЧЕСНОТ

(КОМЕНТАР
НА КНИЖКУ
С. МЕЧНИКА
»ПІД ТРЬОМА
●КУПАНТАМИ«)

Я. ГАЙОВИЙ

БЕЗ СОРОМУ,
БЕЗ ВІРИ,
БЕЗ ЧЕСНОТ

(Коментар на книжку С. Мечника
»Під трьома окупантами«)

ЧІКАГО — 1963

СЛОВО ДО С. МЕЧНИКА, ДО ЧИТАЧІВ

П. Мечнику! У своїй короткій екскурсії в недавнє минуле Ви поставили собі за завдання 'описати шлях, що ним йшли тисячі членів ОУН, воїнів української самостійницької ідеї, під час II-ої світової війни. Ви описуєте тільки ті події, що пережили їх безпосередньо, і згадуєте про тих людей, що їх знали особисто у бойовій співпраці. Ви не ставили собі за мету прикрашувати власну працю в ОУН літературно-мистецькими додатками, а описали свій шлях підпільника так дослівно, як він стоїть тепер у Вашій пам'яті... Ви визначили собі за мету скласти хроніку подій, не випускаючи з неї нічого. Тож хай читач сам визначить, що для нього матиме більший інтерес, а решту пропустить.

П. Мечнику! Ці рядки запозичені з Вашого «слова автора до читачів» книжки п. з. «Під трьома окупантами». Даруйте що наголос зроблено не на той займенник (я-ви). Виправляю навмисну помилку і неухильно додержуюсь Вашого тексту в подальшому.

Отже.

»Але, з другого боку, я свідомий того, що в моему викладі, безумовно, трапляються прогалини й неточності. Кожному читачеві, який знайде їх і подасть мені виправлення або доповнення, заздалегідь приношу мою щирю подяку.

Та є і цілий ряд речей, про які я не згадав або згадав у дуже загальних виразах, — продовжуєте Ви, п. Мечнику. — Це стосується тих справ, яких докладне висвітлення, з зовсім зрозумілих причин, я вважаю ще за завчасне».

Маємо два пункти:

- а) Ваше бажання на виправлення або доповнення прогалин й неточностей;
- б) Речі, про які Ви не згадали або згадали у дуже загальних виразах.

До а). В міру можливостей, Ви п. Мечнику, одержите доповнення до Ваших спогадів, без огляду на обіцяну »щирю подяку«.

До б). Я не вважаю ще за завчасне докладне висвітлення тих справ, які Ви бажали б заховати у найтемнішому закутку людської пам'яті.

Щоб відразу поставити крапку над і — варто вказати на джерела, з яких користуємось:

1. Праця в ОУН;
2. Дружні взаємовідносини з п. Мечником;
3. Інтимні бесіди з п. Мечником;
4. Особисті, строго довірочні папери п. Мечника;
5. Розповіді знайомих мені (а також і п. Мечникові) німецьких зверхників з Абверу, Гештапа, СД.

Заввага до ВШ пп. читачів: Цей коротенький допис не слід вважати за хроніку подій, а лише коментарем до спогадів п. Мечника.

Пам'яті Поляглих Героїв
за Волю України
присвячую

Я. Гайовий

1. Я — дух відвічної стихії*)

ПРО ТЕ, ЯК МЕНЕ »ВЧИЛИ«**)

Про те, як »вчили« малого п. Мечника, про те, що »був останній день шкільного року, а шкільні товариші були веселі, умовлялися зустрітись під час вакацій, про те, що в школах вчили по-польському, а українців часто примушували переносити метрики з церкви до костела«—читач вперше дізнався від автора спогадів, який описав це дуже змістовно, бо вважав, що його дитячі спостереження мають величезне значення для революційного підпільного руху, для цілої національно-визвольної ідеї!

Довідавшись, що »всіляко звеличувалося« польське моцарство од можа до можа, »що серед польської інтелігенції квітнув шовінізм чистої води« — читачеві відразу стає зрозумілим, що п. Автор не дарма пишається своїм прізвищем, що одержав від батька.

Бо ж, добре, коли чоловік — Мудрик на всячину!

Одного важко збагнути—чого, якої науки п. Автор здобув на шкільній лавці?

ЯК І ЧИМ ЖИЛО МОЄ СЕЛО

Знов таки ж важливий розділ спогадів. Отут читач з'ясує, що »село заснували два козаки

*) Назви розділів книжки подаємо за автором.

**) Підрозділи—епізоди з життя п. Автора.

— інваліди, на прізвище Гречки, а у селі була футбольна команда. П. Автор любив спорт з малих літ, а в інших ділянках культурного життя належав тоді також до передової групи».

Згодом, п. Мечник вже почав соромитись без штанців на подвір'я виходити. І з цього приводу занотував:

»Перед тим була в селі спроба започаткувати ОУН, але вона провалилась... На той час я був єдиним членом ОУН, який утримував зв'язок з ОУН у сусідніх селах. Знаючи добре місцеві обставини, знаючи, як польська поліція стежила через «стшельців» та «кацапів» за кожним українцем, який міг би належати до ОУН, я добре себе законспірував. Нікому не спадало й на думку, що я до неї належу».

Не спадало на думку і самій ОУН, що до неї належить оте безвусе...

ОРГАНІЗАЦІЯ, ЩО ПІДНЯЛА НАРОД ДО БОРОТЬБИ

З цього розділу ми розуміємо, що п. Мечник заснував в своєму селі організацію, яка підняла український народ до боротьби проти польської, а потім й більшовицької окупації.

А ми, нерозумні, чомусь думали, що славному ОУН створив сл. п. полк. Євген Коновалець. І що ще раніше не було ані Всеукраїнського Повстанського Центру, ані СВУ, ані УВО!

Була лише сама українська самостійницька ідея та Дух відвічної стихії — мудрий п. Мечник!

* * *

В подальшому п. Автор розповідає про зразки власної відважності: роззброїв обслугу аж 12 літаків «вуйська польського», захопив у полон двох советських старшин, працював у воєнкоматі районним старостою допрививників.

Можливо, що й так було. Але друг Вугляр ще у сороковім році казав мені, що п. Мечник тоді колихався, як «квітка в ополонці», теліпався між УНДО, ОУН та советськими активістами.

ДЛЯ ПІДПІЛЛЯ НЕМА КОРДОНУ НА БУЗІ

З назвою цього розділу не можна не погодитись. Кожний революціонер-підпільник, що працював тоді в Краю або в ГГ готовий засвідчити, що кордон існував тільки для німецьких та советських граничників. Референтура зв'язку ОУН мала тоді багато добре налагоджених стеж через границю.

Ітак, повернемося до спогадів п. Мечника, який перегортає нову сторінку історії національно-визвольного Руху в минулих двадцятих роках та висвітлює свою ролю в боротьбі ОУН проти большевицької окупації.

Читаймо:

»У перші дні квітня я дістав від організаційного зверхника наказ покінчити з легальним життям. Відтепер я мусив кожної хвилини бути готовим йти в підпілля.

Одним словом, я приготувався на кожну рішучу зміну в моєму житті.

Вона (зміна) відбулася не зовсім так, як я її собі уявляв. Один із вищих зверхників (вищих! — Я. Г-ий) вирішив, що мені треба йти не в підпілля, а за кордон. За кілька днів через кордон, у місцевості, окупованій німцями, мала переходити група членів ОУН. Вони мусили перейти якийсь курс, мені було наказано йти з ними.

Може є оправдовуючі моменти, але на терені Генерального Губернаторства п. Мечник з'явився одинцем. Та й дотепер не відомо — чи викликала його організація за кордон, чи він з особистих міркувань кинув підсоветські землі.

Отут, за Бугом, в Кристинополі, я вперше й побачив п. Мечника. Правда, він тоді не був ще

п. Мечником, виглядав таким собі сільським па-
рубійком, і мав прізвище — Мудрик.

Організація детально перевіряла кожного, хто
переходив кордон по зв'язкам ОУН. Таку пере-
вірку мав би перейти і п. Мудрик. Але, здається,
він подав вірчого листа від одного, відомого чин-
никам Служби Безпеки, члена ОУН і тому обме-
жилися тільки поверховим допитом.

Друг Гефайст, який працював тоді в референ-
турі зв'язків, чомусь дуже прихильно ставився до
С. Мудрика — замість того, щоб відправити його
до Кракова—залишив в Кристинополі при команді
зв'язкових, що курсували через кордон. Тоді ж,
Сидор-Кравс й надав йому псевдо — Мечник.

Я також уважно придивлявся до Мудрика-Меч-
ника. Моя зацікавленість була обумовлена тим,
що я, за завданням Проводу ОУН, був у щільно-
му контакті з чинниками німецького Абверу і під-
бирав молодих здібних українців до спеціального
вишколу. Мені конче потрібно було узгодити кан-
дидатуру С. Мечника з відповідним чинником Аб-
верштелле у Кракові. Але за цей час, Гефайст вже
відрядив його за кордон, на підсоветський терен.

Нажаль, тепер унеможливлена перевірка дій
п. Мечника в окупованій большевиками Галичині
в передвоєнній міжчасі. Всі, або майже всі, члени
ОУН, на котрих посилається С. Мечник у своїх
спогадах, полягли в борні за волю України.
Є правдивим, що до Кристинополя він повернув-
ся за наказом Климова-Легенди, бо приніс від
нього строго довірочну пошту.

Дивує, що п. Мечник докоряє Проводу ОУН
за зв'язок з Абвером. Ось що він пише:

«...Було троє людей, одного з яких забили, а
двох переховали члени ОУН. Виявилось, що цих
людей вислав німецький «Абвер»... Ми перекона-
лися, що такі випадки шкодять підпіллю. Нам
довелося звернутись до Проводу за санкцією, щоб
невідомих людей, які не мали зв'язку й клички, не
приймати. Співпраця з ними могла завдати нашій

праці непоправної шкоди: з одного боку, тут завжди відкривалася можливість для провокацій з боку НКВД, з другого боку, самі післані Абвером кримінальні типи могли піти на співпрацю з НКВД, як це завжди буває з подібними людьми, які замішані в роботу розвідок.

Кримінальний, взагалі хиткий елемент, був, звичайно, найкращим матеріалом для розвідок».

Є прикро, навіть дуже прикро, що п. Мечник плює у криницю, з якої сам пив... Але ж він від середини 1940 року започаткував співробітництво з краківською Абверштелле!

Каюсь, одначе, влаштувався п. Мечник до Абверу за моєю і друга Федака рекомендацією, хоча тоді він і не знав про це. Опікувався п. Мечником сам Дьер — чинник II відділу Абверштелле.

Зверніть увагу на повищі рядки з мемуарів п. Мечника:

»...післані Абвером кримінальні типи могли піти на співпрацю з НКВД, як це завжди буває з подібними людьми, які замішані в роботу розвідок».

Я не впевнений, що п. Мечник міг би піти на співпрацю з НКВД (хоча за його характером можна чекати й не це!), але маємо незаперечні докази його співпраці з Гештапом і СД. А втім, відповідні факти ми наведемо в подальшому.

Отже, повернімося до праці п. Мечника в Абвері.

Одного вересневого дня чинники краківської Абверштелле відправляли за кордон, на підсоветській терен спеціальну розвідувальну групу. До неї був призначений і С. Мечник. Проте, він сам оповідає про цей марш у спогадах:

»У другій половині вересня Гефайст сповістив мене, що я маю знову йти до Краю в спеціальній групі. Мене познайомлено з одним чоловіком, який мав іти зі мною, решта ж мала прийти з Кракова. Цього чоловіка звали Скалою... Наступного дня з Кракова прибуло двоє людей... Стар-

ший з них звався Юрко, а молодший, мого віку— Богдан.

Вантаж наш був поважний. Богдан, Юрко та Скала мали в своїх наплечниках радіоапарати та потрібні частини до них. Я мав шість доброякісних (зверніть увагу на кількість — шість! Я. Г-ий) фотоапаратів, багато фільмів та інші речі».

Мушу зробити уточнення. Все знарядження та зброя були одержані від унтер - офіцера Абверштелле Ганса Весселя, який завідував складом зброї та харчами.

Далі п. Мечник посилається на те, що «І Гештапу, і військові було зовсім не до вподоби, що ОУН робить щось таке, чого вони не можуть контролювати».

Отут п. Мечник навмисно припускає помилку. Гештапо було цілком інформовано про групу, що йшла за кордон, через самого п. Мечника, який співпрацював також і з Гештапом.

Якої непоправної шкоди українському революційному підпіллю завдав зв'язок цього перекинчика з Гештапом — уявити важко! Але чинники ОУН, командант Абверу тоді не мали й думки, що мають в особі С. Мечника агента державної поліції.

Навпаки, військова референтура з огляду на здібности молодого члена ОУН, відрядила його до вищого вишколу, законспірованого, як нам здавалося, від Гештапо надійно.

Перекинчика — С. Мечника навчали видатні організатори національно - визвольного руху як полковник УПА Шелест, Дмитро Мирон-Орлик — Андрій, Ярослав Старух, Дмитро Маївський — Косар, генерал Перебийніс, Олекса Гасин - Лицар та інші славні революціонери. Перекинчикові довіряли найтаємніші справи ОУН члени Проводу Ярослав Стецько і Роман Шухевич, він зустрічався

з Миколою Лебедєм і мав щастя слухати і бачити Голову Проводу Революційної ОУН Степана Бандеру.

Хто ж міг сподіватися, що на власних грудях виплекано зрадника і провокатора?

»Я свідчу, що ми не служили нікому, а тільки справі визволення України, — пише в розділі п. з. «Мета і методи нашої боротьби» п. Мечник. — Ще раз повторюю: ми служили тоді не особистості вождя, а справі визволення України, якій разом з нами служив і наш провідник.

— Ми—це ОУН, ми—це тисячі поляглих Героїв за волю України! І тільки не ви, п. Мудрику! Ви не маєте жадних підстав писати своє, навіть прибране прізвище поруч з святими іменами Героїв.

Вш. Читачу! Ви, звичайно дивуетесь, що я роблю п. Мечникові закид в агентурності Гештапа та зраді? Вимагаєте від мене стійких фактів?

Мушу заспокоїти Вас, що подам всі матеріяли про ролю п. Мечника в нищивній акції Гештапа та СД проти українського революційного підпілля в окупаційних роках.

Хочеться вірити, що і сам п. Мечник вияснить і уточнить свою ролю гештапівського агента в ОУН, коли нагадати йому події 1942 — 1943 р. р.

Але я взяв на себе працю прокоментувати спогляди п. Мечника?

Отже...

* * *

Друга частина мемуарів п. Мечника має назву

НА ГРАНІ ДВОХ СВІТІВ

В початковому розділі п. Автор занадто з подрібницями розповідає про випадки агентурної роботи НКВД в середовищі ОУН, зокрема у Краківі і Львові. Здебільшого він використовує факти, знані тоді не тільки СБ, але й більшістю підпільників. Тому пізнавальної вартості вони не мають.

Однак, чому п. Мечник так багато приділяє уваги гештапівській агентурі, серед якої, як стверджує п. Автор, не бракувало енкаведистів?

Лише для того, щоб відвернути від себе підозру українського еміграційного загалу, бо ще й дотепер не певний в тому, що дехто не зберіг в своїй пам'яті матеріали — факти про ролю п. Мечника в арештах і розстрілах членів ОУН чинниками і агентами Гештапа.

Тут він має сенс. У вільному світі є багато членів ОУН, що можуть поставити С. Мечника перед судом власної совісті, перед відповіддю нашому громадянству.

В розділі «Грім гармат ставить на ноги», «Тридцятого червня і потім» п. Мечник продовжує приємні йому спогади про агентуру НКВД и Гештапа.

І тут слід навести рядок з книжки п. Мечника, «...яким брутальним був гітлерівський політичний апарат на чолі з жандармерією та гештапівською поліцією».

Яка неповага до своїх довголітніх зверхників!

* * *

Отже, з вибухом дня 22 червня 1941 року німецько-советської війни розпочався новий період в українському національно-визвольному русі. Проголошення Державного Акту 30 червня, створення Тимчасового Правління та Української Національної Ради мали б бути виявом самостійної волі українського народу, завершенням дотеперішньої боротьби і тріумфом нації, якби не ментальна реакція гітлерівської Німеччини.

На той час на багатьох теренах українці перебрали владу в свої руки і дали вияв своїх організаційних здібностей і підготовки до державного будівництва. Впродовж кількох днів створено повний адміністративний апарат, зорганізовано міліцію, відновлено господарське та кооперативне життя, ліквідовано колгоспи і повернено до при-

ватної власности, наладнано поштовий і телеграфний зв'язок та залізничний рух.

Чому я згадую про це тепер?

Бо саме тоді 99 відсотків членів ОУН взяли участь у державній відбудові України. І лише мізерна частка, одиниці, серед яких був і п. Мечник, повели таємну руйнівальну роботу в організації.

Коли у Львові з'явилися команди СД і Гештапа, коли було заарештовано Голову Уряду — Ярослава Стецька, Провідника ОУН сл. п. Степана Бандеру, справжні революціонери не припинили боротьби, а, навпаки, посилили, змінили лише тактику і систему.

Ніхто, крім чинників Гештапа та самого п. Мечника, не знав тоді, що він швидко пнявся по гештапівській драбині — з дрібного інформатора дійшов до акредитованого агента - провокатора. Не знав того і крайовий провідник ОУН Климов — Легенда, який чомусь дуже довіряв йому. Це було непоправною помилкою, справжньою катастрофою.

Тут я мушу зробити уточнення: деякі члени ОУН, за наказом Проводу Організації спеціально пішли на співпрацю з Гештапом, щоб бути свідомими про пляни і дії поліції, застосовані супроти революційного підпілля. Тепер це не є таємницею, а тому можу зробити »визнання«, що одним з співробітників Гештапа для окремих доручень був і автор цих коментарів. Але тоді і я не знав, що С. Мечник грає в підпіллі ОУН роллю провокатора і вбивці.

Криваву таємницю С. Мечника мені відкрив оберштурмфюрер, якого я знав у Львові під прізвищем Лоренц Курт, що був того часу заступником шефа Гештапа. З Лоренцем я зустрівся минулого року в Монтевідео, коли їздив до Уругваю.

Ця розмова, правду кажучи, й спонукала мене виступити з коментарем на книгу »Під трьома

окупантами», бо занадто жахливими були викриття, зроблені чинником Гештапа.

Тут весь коментар, що стосується спогадів С. Мечника від 30 червня аж до кацету в Дорі — складаю з огляду на розповідь Лоренця, який хоча й не був безпосереднім виконавцем нищивних акцій, але контролював роботу найбільш законспірованих співпрацівників Гештапа в лавах ОУН, очолював реферат IV-H, що провадив акції по зануренню в підпілля агентів — провокаторів.

Можна піддати сумніву мої докази, свідчення Лоренця, але хай, Вш. Читачу, зробіть звичайні співставлення дійсних фактів з «одисеєю» п. Мечника і переконається, наскільки подані нами інформації є правдиві.

І тут ми доходимо до дуже трагічних подій. В розділі «На руїнах Лаври» п. Мечник згадує:

»З початком січня 1942 року я дістав від Климова—Легенди наказ приготуватися до переходу на східноукраїнські землі.

Вістки із СУЗ були жахливі. Гештапо нищило членів ОУН без суду і слідства... Похідні групи були розгромлені майже до решти. Залегазувалися лише окремі одиниці, яким пощастило дістати фальшиві папери, що свідчили, мовляв, вони «походять зі Сходу».

Так, Гештапо і СД могли святкувати перемогу над підпіллям ОУН на СУЗ, якби вони спромоглися зліквідувати ще й провід організації на східноукраїнських землях. Проте, апарат Гештапа не міг розшифрувати розташування головних зв'язкових пунктів і осідків провідників підпілля — Дмитра Мирона, що діяв тоді під псевдом «Андрій», Дмитра Маївського — Косара, Михайла Тупиці — Виговського, Січенка та інших.

Центрاليا Гештапа у Львові, хоча формально і відповідала за всі акції проти ОУН, як на терені Генерального Губернаторства, та й Райхскомісаріяту України, однак київське Гештапо не підлягало зверхности львівської Централі Німецької

державної поліції. Розбудова Організації на СУЗ дуже непокоїла чинників Гештапа в Києві, але дістатись до керівних членів проводу вони не мали змоги за браком агентури в середовищі зверхників.

Угода обох гештапівських команд призвела до взаємних акцій. Вирішено було післати «нурцем» до зв'язків Організації на СУЗ спритного агента — провокатора.

С. Мечник вважався тоді найбільш войовничим підпільником, рвався до всіх найнебезпечніших операцій, без жодного ризику для себе.

З огляду на «здібности» С. Мечника та його авторитет серед підпільників, Гештапо зупинило свій вибір саме на ньому.

У спогадах п. Мечника ми читаємо, що він дістав від Климова—Легенди наказ приготуватись до переходу на східньоукраїнські землі.

Насправді п. Мечник за дорученням Лоренця сам випросився у Климова—Легенди і Миколи Лебеда на СУЗ, мовляв, щоб налагодити і перевірити зв'язки Організації.

Це підтверджує і Микола Лебедь, який інструктував С. Мечника перед відходом на Київщину.

Однак, не лише Легенда і Лебедь виряджали п. Мечника. Чинники Гештапа, між якими був один уродженець Києва, більш докладно проінструктували свого агента, дали йому адреси конспіративних квартир і паролі.

Отже, С. Мечник, за документами, що виготовив не технічний відділ ОУН, а державна поліція, — «Степан Хоменко» без жадних пригод доїхав до Києва.

Без жадних пригод доїхав до Києва і помічник Лоренця офіцер Гештапа — В. О. (Лоренц не міг назвати його прізвища з тих обставин, що він знаходиться зараз на терені Західної Німеччини), з яким «Степан Хоменко» має підтримувати контакти.

Повернімося ще до паперів:

»На той час провід Київської області складався з нього (Друга Виговського — Я. Г-ий), друга Ворона, друга Січенка й мене, — пояснює С. Мечник. — Всі жили на фальшиві прізвища. Крім мене, всі були замельдовані на ці прізвища на поліції. Я ж мав різні документи, проте замельдований ніде не був. На ту мить у мене, можна сказати, було все фальшиве... Я мав запас чистих блянкетів для так званих »маршбефелів«. Останнє було конечною потребою, бо цивільні не мали тоді майже жадної можливості їздити поїздами. В ці блянкети я вписував прізвище, яке відповідало моім особистим документам, і місто, в яке мені треба було їхати. За допомогою цих маршбефелів я об'їхав усі потрібні мені місця. Для жандарма, який контролював посвідки в поїзді, вистачало тільки показати таку посвідку, щоб він негайно віддавав почесьт».

Я спеціально зупинив увагу на цій частині спогадів п. Мечника, бо в ній криється початок трагедійних подій в провіді ОУН на СУЗ.

Зробимо уточнення: всі фальшиві документи — посвідки, маршбефелі, інші чисті блянкети — привіз до Києва не »Степан Хоменко«, а помічник Лоренца — унтерштурмфюрер В. О.

Далі. Друг Андрій, друг Виговський, друг Ворон, друг Січенко користувалися документами, що зроблені Гештапом і одержані від С. Мечника. Тому він цілком вірно стверджує, що »всі були замельдовані на ці прізвища на поліції«. І зробив це — »Степан Хоменко«. Гештапо не мало великої роботи — де шукати, кого, під яким прізвищем шукати провідників ОУН на СУЗ. Потрібно було лише слушного моменту, щоб не »всипати« свого агента — »Степана Хоменка».

Нам залишається тільки додати, що крім прізвища, п. Мечник мав тоді ще фальшиве обличчя, фальшиве серце, фальшиву душу!

Ось чому довелося зупинити увагу Вш. Читачів на цьому уривку із «спогадів» п. Мечника.

Отже, «Степан Хоменко» прибув до Києва. За наказом Климова-Легенди він мав пов'язатись з Дмитром Мироном-Андрієм, передати йому кілька довірочних листів, а потім їхати до Дніпропетрівського.

Але, за наказом своїх зверхників з Гештапа, «Степан Хоменко» мав залишитись при провідникові, щоб розшифрувати керівних членів ОУН на Київщині. Звичайно, «Степан Хоменко» мусів виконати останнє.

Відтак, через друга Андрія п. Мечник-Хоменко пов'язався з провідниками окружних ОУН другом Січенком, другом Виговським, другом Вороном та іншими. Всі відомості про провід і сітку ОУН на СУЗ були тепер в руках Гештапа, і воно почало готуватись до генеральної акції — ліквідації проводу ОУН в Києві, Білій Церкві, Умані.

Жадний чинник київського Гештапа і СД не знав на обличчя Мечника-Хоменка — зв'язок підтримувався лише через співпрацівника Львівської Централі Гештапа унтерштурмфюрера В. О. А щоб не наразити під удар свого коштовного агента, було його відправлено з Києва до Миронівки.

Організації ОУН Правобережжя було завдано нищивного удару.

Дня 25 липня 1942 року, під час арешту на вулиці Києва, загинув від куль Гештапа Краєвий Провідник і організатор Київщини Дмитро Мирон — Орлик-Роберт-Андрій.

Це було початком довгої низки злочинів С. Мечника.

Загинули провідники Михайло Туниця-Виговський та друг Січенко.

Розстріляний здібний організатор друг Івашко...

...Ім же числа несть, що полягли смертю героїв за волю України, що були запродані Гештапу С. Мечником-Хоменком.

Не може бути дивним збігом обставин той факт, що більшість революціонерів-підпільників, з якими С. Мечник мав організаційні зв'язки, потрапили в лабети Гештапа, розстріляні або заслані в концентраційні табори. Так було на Правобережжі, на Волині, у Львові. Перегляньте ще раз уважно книжку С. Мечника, щоб переконатись, що там, де з'являється Мечник-Хоменко — там з'являється Гештапо, СД, розстріли і кацети.

З огляду на «успішні дії» С. Мечника в Києві, львівське Гештапо відізнало свого агента на терен Генерального Губернаторства.

Київське Гештапо заперечувало від'їзд Мечника-Хоменка, але Лоренц спромігся довести, що дальнішому перебуванню агента на Київському терені загрожує розконспірація.

Лоренц розказав мені про такий випадок:

Коли С. Мечник знаходився на терені Миронівської округи, — Гештапо і СД переводили карні акції. До однієї з команд поліції потрапив і «Степан Хоменко»: Арешт цього агента спостерігали багато місцевих людей і поліцаїв, і поміж ними пішла чутка, що схоплено «партизана». Під час допиту Мечник-Хоменко зізнався, що він є співпрацівником Гештапа і ствердив це паролемо.

Другого дня з Києва було надіслано наказ: негайно звільнити «Степана Хоменка», спродукувавши втечу з-під варти. А щоб не викликати підозри, було також спродуковано оголошення про втечу «партизана» з нагородою 25.000 карбованців за його зловлення.

У книжці п. Мечник описує цю подію в світлі, вигіднім лише для нього.

Але так чи інакше — Мечник-Хоменко знову опинився у Львові.

* * *

Перший розділ 3 частини спогадів має назву «На два фронти», що яскраво висвітлює політичну платформу п. Мечника.

І тут я знову мушу повернутись до подій, пов'язаних з появою п. Мечника в середовищі підпільників.

Дивним здалося мені, коли я зустрівся з С. Мечником на конспіративній квартирі Гештапа у Львові, що знаходилася при вулиці Академічній, ч. 5. Він саме виходив з брами, і мені довелося рвучко повернутися і сховатися за ріг. Одначе, я не надав цьому випадкові великого значення — С. Мечник міг переплутати якусь адресу.

Але одного разу я знову зістав його на конспіративній квартирі в ресторації при вул. Личаківській. Мечник розмовляв з цивільним, якого я знав як секретара референтури IV-Н Львівського Гештапа, здається на прізвище—Аренд або Аренс. На цей раз у мене виникла уже підозра, що С. Мечник, як і я, має співпрацю з Гештапом за завданням організації.

Саме тоді почалися акції СД проти провідних членів ОУН в підпіллі. Лоренц розповів мені, що Мечник доклав багато сил, щоб вивести гештапівців на стежку провідників організації.

Минуло лише два дні після зустрічі С. Мечника з Климовим-Легендою, як Гештапо арештувало й за кілька днів замордувало славного Провідника ОУН на ЗУЗ.

Другого дня, після зустрічі з С. Мечником попадає в пастку, зроблену гештапівцями, провідний член ОУН Дмитро Маївський-Косар.

Через деякий час Гештапо арештовує визначного революціонера, члена Проводу ОУН Ярослава Старуха-Стяга. Перед тим з ним бачився С. Мечник.

Фатальний збіг? Ні, заздалегідь підготована зрада!

Організації було завдано жорстокого удару. Велика кількість провідних членів ОУН була кинута у льохи Гештапа, відправлена до концентраційних таборів. Але справжні революціонери-підпільники стійко трималися, не виказуючи під

жахливими тортурами жодних таємниць ОУН. І жоден з них не погодився стати провокатором, не погодився продавати життя інших в обмін на своє власне життя.

Тоді Гештапо «арештовує» свого агента — С. Мечника і перепроводжує до тюрми. Це зроблено було вчасно, бо Служба Безпеки вже мала деякі зацепні пункти до агентурности С. Мечника. Референт СБ Володимир Мандрик-Твердих переказував мені, що друг Будженко одержав відомості про зв'язок С. Мечника з Гештапо у Києві.

І ось продовження низки злочинів гештапівського вбивці — С. Мечника. Ось прізвища тих, хто хоч один день був в келії тюрми разом з Мечником.

Симпатики ОУН українці Микита Поцілуйко і Василь Куць — розстріляні.

Члени польського підпілля Юзеф Ірля, Тадей Каньор і Юзеф Радван — розстріляні.

Член ОУН Степан Бакер — замордований Гештапом, а його родич — Володимир — розстріляний.

Член ОУН І. Хим'як з Рудок — розстріляний.

Член ОУН з Брідщини — М. Дудка — розстріляний.

Член ОУН Володимир Хроменко із Станіславщини — розстріляний.

Член ОУН Іван Кузьмич із Станіславщини — розстріляний.

Член ОУН Микола Кузів, родом із Станіславщини — розстріляний.

Член ОУН Степан Кузбит із Самбірщини — розстріляний.

А скільки прізвищ, відомих тільки самому п. Мечникові?

Фатальний збіг? Ні, зрада!

І це тоді, коли десятками розстрілювали членів і симпатиків ОУН, коли кращі діти української нації були віддані на середньовічні тортури — п. Мечник майже кожного дня одержував листи і

пакунки від своєї нареченої Лесі. Гештапо влаштувало своєму агентові побачення з нареченою, яка, до речі, була в дуже близьких відносинах з командантом Гештапа комісаром Міллером і мала вільний вступ до полковника Бізанця.

* * *

Гросрозен... Саксенгавзен... Равенсбург... Дора... Це кацети на терені Німеччини, в яких п. Мечник провадив свою провокаційну роботу серед в'язнів — членів ОУН.

Гештапо, правду кажучи, вже менше турбувалось про долю, вважай вже втраченого, агента, але все ж робило пільги за минулі «заслуги» перед Райхом — його наречена і зв'язкова з Гештапом — Леся одержала дозвіл на вільне пересування на терені Німеччини, на відвідини С. Мечника в таборах.

Яка українська жінка, що не мала службового зв'язку з Гештапом, користувалась такими пільгами?

* * *

Я виконав Ваше прохання, п. Мечнику, висловлене у передмові до спогадів «революціонера-підпільника», доповнюючи і виправляючи прогалини й неточності. Ви маєте змогу перевірити їх, коли переглянете свій щоденник, інші папери, що розкидані без ладу на вашому столі та ліжку. Зрештою, свої свідчення можуть подати і тодішні революціонери, як Микола Лебедь, Нестор Рипецький, Ростислав Єндик, Гладкий Яро — «Тартачек», а також ваш довголітній шеф з Гештапа оберштурмфюрер Курт Лоренц.

Я. Г-ий.

До Вш. п. п. Читачів.

Чому я виступив перед нашим громадянством на еміграції з закидом агентурности в сторону С. Мечника? Тільки тому, що ми ясно бачимо наше сьгоднішнє становище, бачимо загрози нових провокацій, що чекають нас усіх. Незважаючи на різні погляди, ми цінуємо кожну організацію, що діє серед нашої громади. Ми знаємо, що ослаблення, а ще гірше розвал якої небудь організованої сили в нашому житті, до чого прагнуть провокатори, наносять шкоду нашому цілому.

В особі С. Мудрика-Мечника наш загал має не дріб'язкового шпіця або інформатора, а добре вишколеного шефа-провокатора кількох розвідок і карних командос. Його становище в СБ ЗЧ ОУН надає багато можливостей до різного боку провокацій і акцій серед нашої громади.

Я. Гайовий

Заввага до видавництва УВС в Лондоні:

Вш. пп. Редактори! У своїй передмові до книжки С. Мечника п. з. «Під трьома окупантами» Ви стверджуєте, що «Цей твір є також цікавою лектурою та матеріалом для національно-патріотичного виховання молодого покоління, що має дати кадри нових борців за продовження і завершення великого діла національно-державного визволення України».

«Гідний» підручник для виховання нашої молоді!

Я. Гайовий

